

obenem tudi zemljiškoknjižno poslovanje ali pa nima s predmeti zemljiške knjige nobene zveze. Tudi pri izvršbi na nerubljive nepremičnine se bo zavezanec poslužil rekurza ali ustavitvenega predloga.

Iste možnosti pa so na razpolago tudi zadrugi-upnici. Če ustanavlja pri premičnih telesnih stvareh že večkrat omenjeno potrdilo zunanjo vez, jo predstavlja še mnogo jače in za zunanji svet še bolj vidno zemljiškoknjižni vpis, ki v tem primeru podeli nepremičnini svojstvo nerubljivosti. O dovoljeni prisilni dražbi se obvesti že po splošnih predpisih zadruga lastnica kot zastavna upnica (§ 108 ip.). Toda zadruga ni samo to, v njeno korist je odrejena celo nerubljivost, prisilna dražba posega naravnost v njeno pravno področje, kršeč ustanovljeno nerubljivost. Zaradi tega sme zoper dovolitev prisilne dražbe rekurirati. Če priznavamo rekurz fidejkomisarju ali njegovemu zastopniku, kadar presega izvršba zoper fiduciarja dopustno mejo,⁹ ga ne moremo odreči zadrugi upnici ob prav analognem pravnem položaju. Priznati pa ji moramo že iz vseh omenjenih razlogov tudi pravico, da predlaga ustavitev izvršbe prav tako, kakor če bi šlo za premične telesne stvari.

(Nadaljevanje prih.)

Postojnska jama.

V kateri valuti je plačati dolgove bivše jamske uprave?

Dr. Vladimir Ravnihar.

Kranjska hranilnica kasneje Hranilnica dravske banovine, danes imenovana Hranilnica ljubljanske pokrajine je bila na temelju zadolžnice z dne 5. februarja 1902 in 30. decembra 1903 dovolila komisiji jamske uprave v Postojni dvoje posojil v znesku 60.000.— in 50.000.— K. Zadolžitev po komisiji je odobrilo nadzorstveno oblastvo c. kr. poljedelsko ministrstvo na Dunaju. Obveznosti je pristopil kot „porok in plačnik“ trg (danes mesto) Postojna po oskrbništvu njegovega premoženja, kar je v smislu zakona odobril deželni odbor kranjski.

Med prvo svetovno vojno je jamska uprava prenehala s plačevanjem anuitet in obresti. Hranilnica dravske banovine je bila prisiljena vložiti tožbo. Tožbo je vložila v l. 1929 na deželnem sodišču v Trstu (R. Tribunale

⁹ Tako sta sprejeli fidejkomisarjev rekurz odločbi GIU II 622 in 9457.

C. P. Trieste) za tedaj obstoječi saldo obeh terjatev okroglo Din. 36.000.—. To na podlagi nettunske konvencije z dne 20. julija 1925, sklenjene med Kraljevino Italijo na eni in Kraljevino Jugoslavijo na drugi strani, ki je določila splošno načelo, da se morajo obveznosti, ki se glasijo na staroavstrijske krome plačati v dinarjih po 25 din. za 100 starih kron. Tožba je bila vložena neposredno proti „poroku in plačniku“ mestni občini.

Sodišče je tožbo s sodbo z dne 25. julija 1931 zavrnilo, češ da ni izkazano, da je bilo posojilo najeto z vladnim dovoljenjem; obveza jamske uprave je nična in nična je tudi obveza mestne občine kot garantinje. Prizivno sodišče (Corte d'appello) v Trstu je s sodbo z dne 20. aprila 1939, torej po osmih letih, prizivu tožeče stranke ugodilo ter toženo občino obsodilo na plačilo zneska 110.000.— kron s 5% obrestmi od 5. februarja 1929 dalje ter dveh tretjin pravnih stroškov.

Razlogi sodbe poudarjajo, da je hranilnica tožbo pravilno naperila samo proti mestni občini, kajti italijanski erar, ki je bil prevzel jamsko upravo, ni nikakor odgovoren za dolgove te uprave. Jama je bila že pod Avstrijo državna lastnina in je zavoljo izida vojne „iure bellico“ kot „praeda bellica“ prešla v last italijanske države. Italijanski erar pa v smislu saintgermainске pogodbe (čl. 203 in nasl.) ni prevzel obveznosti (dolgov) bivše jamske uprave. S tem seveda še ni rečeno, kakor zatrjuje tožena stranka, da je terjatev ugasnila, temveč bi se moglo kvečjemu trditi, da je terjatev postala skoraj neizterljiva z ozirom na stanje glavnega dolžnika, ki je bil nekdanj avstro-ogrski erar in je sedaj avstrijski erar. Če pa je glavni dolžnik avstrijski erar, potem tudi glede „poroka in plačnika“, ki je bil akcesorično pristopil obveznosti glavnega dolžnika, ne prihajajo v poštev nettunske konvencije. Le te urejajo samo pravne odnose med pripadniki italijanske in jugoslovanske države. Ko gre v našem primeru pri glavnem dolžniku — bivša jamska uprava — za avstrijskega dolžnika, bi ga bilo, če bi bil tožen, obsoditi, da mora plačati terjatev v kronah. Isto velja tudi za „poroka in plačnika“, ker garant nikakor ni obvezan sprejeti nase težja bremena, nego so ona glavnega dolžnika.

Prizivno sodišče je priznalo tožeči stranki 110.000.— kron. Seštelo je kratkomalo obe prvotni glavnici 60.000.— kron in 50.000.— kron. Zakaj tako, v razlogih sodbe ne pove, čeprav bi bila razložitev nujno potrebna. Saldo obeh terjatev z dne 5. februarja 1929 v znesku din. 36.000 obsega

tudi med tem narasle obresti in zamudne obresti, upoštevajoč nekaj odplačil s strani jamske uprave. Znesku 55.000 din. bi ustrezal znesek 140.000— kron (jugoslovanskih). Prizivna sodba pa tudi ne daje vedeti, v kakšnih kronah (avstro-ogrskih, kronah avstrijske republike, ki so jih potem nadomestili s šilingi, jugoslovanskih, jugoslovanskih-žigosa-nih) je treba plačati.

Zoper to sodbo je vložila revizijo tako tožeča kakor tudi tožena stranka. V r h o v n i k a s a c i j s k i d v o r (civilna sekcija, senat sedmorice) v Rimu je s sodbo z dne 9. marca 1945 ugodilo obema revizijama, kolikor sta pravilni, razveljavilo napadeno sodbo apelacijskega sodišča in odstopilo stvar apelacijskemu sodišču v Benetkah v nadaljnjo presojo in razsojo, pri čemer bo to sodišče vezano na razlogo kasacijskega dvora v meritornem pogledu.

Iz razlogov sodbe je posneti:

Zavrnuti je revizijski razlog tožene občine, češ da bi moralo apelacijsko sodišče, brž ko je ugotovilo, da je bilo posojilo najeto po jamski upravi v interesu avstrijske države in da ta dolg ni prešel na italijansko državo, izreči, da je glavni dolg ugasnil, ker ni več ustanove-dolžnika in da je dosledno temu oproščena plačila tudi občina kot porok. Nasprotno je apelacija pravilno sodila, da nezmožnost plačila in tudi prestanek ali smrt glavnega dolžnika ne povzroči ugasnitve obveznosti. Ta ostane nespremenjena tako glede naslednikov dolžnika samega kakor tudi glede subsidiarnega zavezanca, ki je nasprotno poklican, da zadosti obveznosti, ki jo je bil prostovoljno prevzel s svojim jamstvom zlasti za primer, ko ne bi imel možnosti plačila upnik, za katerega je bilo jamstvo dano. Tudi če bi se moglo smatrati, da avstrijska država več ne obstoji ali da je bila (po spremembi v avstrijsko republiko) absorbirana po nemški državi in tudi če bi hoteli dopustiti naziranje, da je avtonomna ustanova „jamska komisija“ kot glavna dolžnica prenehala biti, je naziranje, da je dolg ugasnil, brez pravne podlage.

Enako ne drži razlog, da je obveznost ugasnila, čim je treba plačati dolg v avstrijskih kronah, ker da je po zlomu avstrijske države njen denar izgubil vsako gospodarsko menjalno vrednost in postal predmet izven prometa. Tak zaključek je pogrešen, ker ni točno, da je avstrijska krona izgubila vsako vrednost in postala stvar izven prometa, ampak je nasprotno zlasti v mednarodnih odnošajih z dogovori in konvencijami bil določen tečaj za njeno preračunavanje v valuto sopedgodbenih držav.

Utemeljen pa tudi ni revizijski razlog tožeče stranke hranilnice, ko pod raznim vidiki zatrjuje, da mestne občine Postojna ni imeti za navadnega poroka, ampak za solidarnega dolžnika. Nasprotno je točno, da je „porok in plačnik“ po avstrijskem pravu zavezan solidarno za plačilo zajamčenega dolga (načelo, ki je prevzeto v čl. 1944 novega ital. državl. zakonika) le v toliko, da — tožen na plačilo — ne more zahtevati, da bi bilo za terjatev predhodno vložiti tožbo proti glavnemu dolžniku. Jasno je (kakor je vrhovno sodišče enako sodilo s sodbo št. 1402 z dne 30. aprila 1935), da je značaj akcesornosti bistven tudi jamstvu, danemu v posebni obliki, predvideni in urejeni v § 1357 avstrijskega odz., zaradi česar tako z vidika italijanskega zakonika iz l. 1865 (čl. 1900 in 1902) kakor z vidika avstrijskega državljanskega zakonika (§ 1355) položaj poroka v nobenem pogledu ne more biti težji kot je položaj glavnega dolžnika.*

Utemeljena pa je revizija, ko napadena sodba ni navedla denarne vrste, v kateri bi moral biti dolg plačan in ni določila, da li je za glavnega dolžnika imeti avstrijsko državo ali pa avtonomni zavod „jamsko imetje“.

Bodisi, da se je za lastnika jam moral smatrati avstrijski državni erar, kakršnega naziranja je na temelju po podjetju predloženih listin (zlasti na temelju statuta jamske uprave, odobrenega z odločbo ministrstva za poljedelstvo v soglasju s finančnim ministrstvom z dne 22. junija 1882 št. 1281 — 198), v nekem pogledu tudi napadena sodba, bodisi da ima oblast nad jamami avtonomni zavod „jamsko imetje“, ki jo je pod kontrolo države opravljala posebna jamska komisija, pa ne more biti dvoma, da so jame same po okupaciji vsega ozemlja s strani Italije na temelju saintgermainске pogodbe postale del državnega erarja. Dočim je posojilo, bodisi da ga je najela avstrijska država, bodisi zgoraj omenjena avtonomna ustanova, — daleč od tega, da bi prešlo na erar italijanske države — ostalo v breme prvotnega nedvomno avstrijskega dolžnika, pa naj je posebljen v državi ali pa v kaki drugi ustanovi in podvržen zasebnemu pravu.

Kakor že omenjeno mestna občina kot zavezanec pred sodiščem ni mogla imeti slabšega položaja od onega glavnega zavezanca. Zategadelj se za ureditev predmetne obveznosti ne morejo uporabiti nettunske konvencije, kakor je to zahtevala hranilnica, ki se tičejo obveznosti, obstoječih med jugoslovanskimi državljani in zavodi na eni in itali-

* Enaka odločba Vrhovnega sodišča na Dunaju od 11. VIII. 1880 zb. 8062.

janskimi na drugi strani, ampak konvencija, sklenjena za izvršitev saintgermainske pogodbe dne 17. marca 1924 med avstrijsko republiko in Jugoslavijo, preračunši avstrijske krono v dinarje po tam določenem tečaju (8 din. ali 32 jugoslovanskih kron za 100 avstro-ogrskih kron).

To pa zaradi tega, ker je treba glavnega dolžnika iz že navedenih razlogov smatrati, da je avstrijske narodnosti, dočim je upnica Hranilnica dravske banovine pripadala Jugoslaviji in je omenjena konvencija z dne 17. marca 1924 v izvršitvi posebnih klavzul saintgermainske pogodbe določila tudi tečaj za konverzijo avstrijskih kron v dinarje, čim bi šlo, kakor v konkretnem primeru, za plačilo terjatve, obstoječe med državljanji ali zavodi dveh narodnosti — avstrijske in jugoslovanske.

Ta navodila bo moralo upoštevati delegirano apelacijsko sodišče ob ugotovitvi dolga postojnske občine proti Hranilnici dravske banovine.

Vrhovni kasacijski dvor ni izrekel dokončne sodbe, ampak je sodbo apelacijskega sodišča razveljavil, ker se to sodišče ni bilo bavilo s podrejenim ugovorom tožene stranke glede višine iztoženega zneska in ni preiskavalo, koliko je terjatev resnična.

Praktična posledica sodbe vrhovnega kasacijskega dvora v Rimu je, da bo terjatev hranilnice, čim bo v višini Din 36.000 — spoznana za resnično, preračunana v smislu konvencije z dne 17. marca 1924, znašala 144.000 avstr. kron ali 46.080 jugoslovanskih kron ali 11.520 dinarjev.

Dva pojava ljudskega prava med Slovenci v 16. stoletju.

Dr. Sergij Vilfan.

Eden glavnih vzrokov, da je starejše slovensko pravo razmeroma malo znano, je redkost listin, ki omenjajo njegove institute. Z malimi izjemami upoštevajo nam znane listine v glavnem le pravo onih slojev prebivalstva, ki so razmeroma zgodaj v celoti sprejeli germanske pravne običaje in ki jih ne moremo smatrati za nosilce slovenske ljudske pravne zavesti. Zato zaslužijo tem večjo pozornost maloštevilna listinska sporočila, iz katerih moremo črpati spoznanje starejšega slovenskega ljudskega prava. Z enim teh sporočil naj nas seznanijo naslednje vrstice.